

га и человеческое достоинство поразили всю страну. Никто не смел до этого так уверенно и спокойно возражать генеральному секретарю партии, да еще прилюдно, при включенных камерах всесоюзного телевидения. Поступок Амбарцумяна тогда был сродни подвигу Матросова, закрывшего собою немецкую амбразуру. Тогда этот его поступок возымел оглушительный эффект и надолго врезался всем в память. С уверенностью можно сказать, что он поменял атмосферу в стране. Все армяне ходили тогда гордые, ловили завистливые взгляды людей других национальностей и просто купались в лучах его – амбарцумяновской славы.

Один только этот поступок демонстрации гражданского достоинства и личной отваги надолго, если не навсегда, сохранил бы его в наших сердцах и в сердцах всего поколения 80-десятих.

В одной из своих книг он как-то опубликовал некролог на свою смерть. На мой удивленный вопрос, зачем нужен был этот авто-некролог, он с присущей ему иронией заметил, что не хочет, чтобы после его смерти опубликовали бы черт знает что. Поэтому и подготовил сам нормальный некролог. Перечитав тот текст сегодня я еще раз убедился, что он как всегда был абсолютно прав.

Он уходил тихо и величаво, как подobaется Великим.

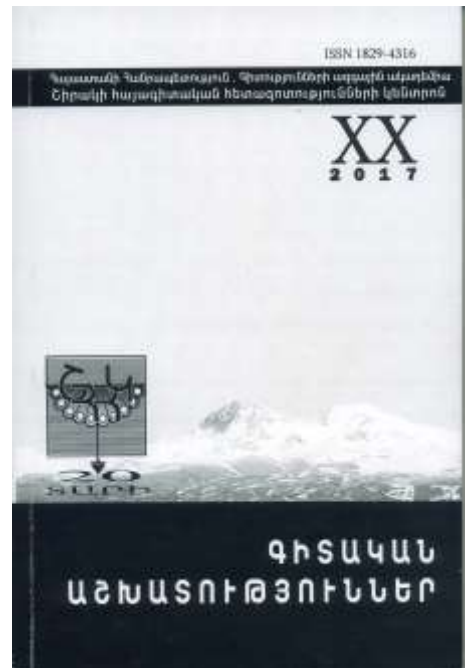
Вечная ему память...

Академик Геворг Погосян

Շիրակի հայագիտական աշխատակիցները նույնպես խոր ցավով են ապրում կորուստը Մեծ մարդու, գիտնականի և իրենց համերկրացու, որը նաև ժամանակին էական ներդրում ունեցավ իր ծննդավայր Գյումրիում ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի ստեղծման մեջ ու մշտապես մնաց նրա լավագույն բարեկամներից մեկը:

***

«Գիտական աշխատություններ» ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի; խմբ.՝ Ս. Հայրապետյան, - Գյումրի: 2017, հատոր XX, 320 էջ:

Լույս տեսավ ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» ժողովածուի հոբելյանական XX հատորը՝ 20 տպագրական մամուլ ծավալով, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ս.Հայրապետյանի ընդհանուր խմբագրությամբ և ինքնատիպ նախաբանով՝ ուղղված պարբերականի ընթերցողներին: Նրանում, անդրադարձ կատարելով քսանամյա գիտական այս պարբերականի դերին ու նշանակությանը, խմբագիրն արժևորում է հայագետների շրջանում ժողովածուի վաստակած հեղինակությունը՝ նրա դավանած բարձր գեղագիտական սկզբունքների ու ստեղծած բարի ավանդույթների հիմքի վրա: Հատուկ կարևորվել է պարբերականի դերը ՇՀՀ կենտրոնի գիտական կազմի կենսագործունեության մեջ, որտեղ «այն ավելին է, քան ինչ-որ ժողովածու, այն կենտրոնի ինքնության մի մասն է, նրա հպարտությունը, նրա անդամներից շատերի համար՝ իրենց գիտական կենսագրության սկիզբն ու ընթացքը: Նրա հատորներում տեղ են գտել Գենտրոնի գիտաշխատողների երեք հարյուրից ավելի գիտական հոդվածներ, հրապարակումներ, հաղորդումներ: Այդ հատորներում «հյուրըն-

կալվել են» նաև հանրապետության բազմաթիվ անվանի բանագետներ ու ազգագրագետներ, պատմաբաններ ու հնագետներ, ակադեմիական և բուհական համակարգերի երիտասարդ գիտական կադրեր, արտերկրի շուրջ հինգ տասնյակ հայ և այլազգի գիտնականներ»:

Հորեյանական հատորում տեղ են գտել 32 գիտական հոդվածներ, հաղորդումներ, հրապարակումներ՝ նվիրված հայագիտության, մասնավորաբար շիրակագիտության հիմնարար ուղղություններին:

Է.Խեմչյանը, քննության առնելով ասույթաբանական ժանրերի՝ առած-ասացվածքների, երդումների, դարձվածքների և բարբառային տարաբնույթ արտահայտությունների կիրառությունը Գարսի հեքիաթներում, փորձել է բացահայտել դրանց կիրառման դրդապատճառներն ու խաղացած դերը հեքիաթի կառուցվածքում: Նշվում է, որ դրանք նպաստել են կայուն բանաձևերի ձևավորմանը, մինևույն ժամանակ որպես գեղարվեստական արտահայտչամիջոցներ ոճավորել և պատկերավոր են դարձրել հեքիաթապատումը:

Ս.Հայկագուն Գրիգորյանի «Խաչատակի աստիճանաձև հորինվածքների խորհրդաբանական ստուգաբանությունը երկիր-երկինք բնափիլիսոփայական ընկալումների համատեքստում» հոդվածը նվիրված է խաչքարային արվեստի՝ որպես հայ մշակութային ուրույն տեսակի, հորինվածքային ձևերի, տիպերի և նախատիպերի ուսումնասիրմանը: Ըստ հեղինակի՝ դրանց խորհրդաբանակ ստուգաբանությունը կօգնի լրացնելու հայ ինքնության ապացույցների անընդհատելի գիտատեսական հիմնավորումների տեսական շղթան:

Շումերների Ներգալ աստծու նախատիպ առասպելաբանական կերպարի հայկական գծերի բացահայտումը, ըստ Ս.Պետրոսյանի հոդվածի դրույթների, գալիս է հաստատելու այն իրողությունը, որ միջագետքյան առասպելաբանությունն ունեցել է ոչ միայն բուն շումերական և սեմական-աքադական, այլև հնդեվրոպական-հայկական բաղադրատարր: Այսպիսի եզրակացությունը համահունչ է մ.թ.ա. V–III հազարամյակների հնագիտական նյութի ուսումնասիրությունից բխող այն եզրակացությանը, ըստ որի՝ մ.թ.ա. V–III հազարամյակներին Հայկական լեռնաշխարհում և Հյուսիսային Միջագետքում գոյություն է ունեցել հնդեվրո-

պական էթնիկական տարրը ներկայացնող բնակչություն:

Հայտնի է, որ հայկական վերածնունդ արտահայտությունը, որն ընդունված է հայագիտության մեջ, իր ժամանակային սահմաններով հասնում է մինչև 10-րդ դար, Դ.Գասպարյանի «Հայկական Վերածնունդ. ժամանակը և առանձնահատկությունները» հոդվածում, երևույթի նորովի քննությամբ, հայ գրականության նոր շրջանը պետք է սկսել 18-րդ դարի սկզբից՝ Մխիթարյանների գործունեությունից, բայց Սայաթ-Նովային, ժամանակային կապի խզումով հանդերձ՝ պայմանավորված հայոց գրապատմական զարգացումների անկանոնությամբ, պետք է թողնել միջնադարում:

Գրականագետ Գ.Խաչիկյանի հոդվածում անդրադարձ է կատարվել գրող, հրապարակախոս, Հայաստանի առաջին Հանրապետության հայտնի պետական գործիչ Ավետիս Ահարոնյանի ստեղծագործություններին:

Մ.Ղազարյանի «Ծննդավայրի և մանկության պատկերը Հովհ. Գրիգորյանի «Հրեշտակներ մանկության երկնքից» շարքում» հոդվածում հեղինակը, քննության առնելով բանաստեղծի ստեղծագործությունը, դիտում է նրան որպես հասուն մի մանուկ, որն ապրել է խենթություններով լի մանկության և պատանեկության տարիներ, և իրական կյանքից ծնված նրա բանաստեղծությունները դարձել են նրա դեմքը:

Մշո և Գարնո բարբառները հայերենի ամենամեծ բարբառների թվին են պատկանում, որոնք, հազարամյակների խորքից գալով, կենդանի են մինչ օրս: Գ.Մկրտչյանի հոդվածում ոչ միայն լեզվական իրողությունների, այլև բնապատմական, աշխարհագրական հատկանիշների հիման վրա ամրագրվում է այն դրույթը, որ Մշո և Գարնո բարբառները հավակնում են լինելու հայերենի հնագույն լեզվավիճակները՝ գերծորոշակի այլ ենթաշերտերից, առավել ևս, որ հայագիտության մեջ վիճարկման ենթակա չէ, որ հայ ժողովրդի կազմավորման ու ձևավորման ակունքները գտնվում են Կենտրոնական Հայաստանում՝ համապատասխանելով այն վայրերին, որտեղ գոյակցել են Մշո և Գարնո բարբառները:

Լեզվաբանական և գրականագիտական բազմաբնույթ թեմաներ են արծարծված Մ.Միրումյանի «Նորակազմ բայական կայուն կապակցություններ «Ազգ» շաբաթա-

թերթում (2015-2016 թվականներ)», Շ.Տեր-Աղամյանի «Ըղձական եղանակի իմաստային և գործառական առանձնահատկությունները գերմաներենում», Հ.Մելքոնյանի և Վ. Մելքոնյանի «Մակդիրը բանաստեղծի ստեղծագործական տեսադաշտում», Ք.Նիկողոսյանի «Փոխաբերությունը Նար-Դոսի «Մեր թաղը» պատմվածաշարում», Հ.Մատիկյանի «Օրորոցայինը և աղոթքը՝ որպես քնամուտ տեքստեր անգլերենում և հայերենում» հոդվածներում:

Հատորի հոդվածների մի զգալի մասը՝ որպես գիտական զեկուցումներ, ներկայացվել է 2016թ. սեպտեմբերին ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնում անցկացված «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը. Հայագիտության արդի հիմնախնդիրներ» միջազգային 9-րդ գիտաժողովում և արժանացել լսարանի հավանությանը: Դրանց մեջ հատկապես կարևորվում են Սփյուռքում հայկական գաղթօջախների ձևավորմանը և գործունեությանը նվիրված /տե՛ս Ա.Շպորտ, «Խարկով քաղաքի հայկական համայնքը (XIX դ. երկրորդ կես–XXI դ. սկիզբ)» Էթնոժողովրդագրական բնութագիր», Տ.Սարգսյան, «Անեցիների գաղթը Դրիմ և թվագրումը», Տ.Նսկայա, Ա.Հակոբյան, «Հայերի դերը Հյուսիսային Կովկասի տնտեսական և քաղաքական զարգացման գործում XVIII դ.-XX դարասկզբին», Հ.Ամիրջանյան, «Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղությանը Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդ (1773-1800)»/ արժեքավոր հրապարակումները:

Պատմագիտական բազմաբնույթ խնդիրներ ու հարցեր են բարձրացված Լ.Պետրոսյանի «Օրոնտես-Երվանդի ռազմական և վարչական միջոցառումները Հայաստանի հյուսիս-արևմուտքում», Հ.Սուքիասյանի «Հայ-վրացական քաղաքական հարաբերությունների լուսաբանումը Մարտիրոս Հարությունյանի նամակներում (1918թ. դեկտեմբեր – 1919թ. ապրիլ)», Ա.Ակոպովի «XIX դարի II կեսի ռուս-թուրքական պատերազմները և Տայքը»:

Թեմատիկ բազմազանությամբ են ներկայացված նաև Ալեքսանդրապոլի պատմամշակութային ժառանգությանն առնչվող հոդվածներն ու հրապարակումները. «Հուշեր Ալեքսանդրապոլի հեղափոխական անցյալից 214 (Ա.Ազնավորյան)»/Ա.Հայրապետյան/, «Խորհուրդների առաջին ընտրություններն Ալեքսանդրապոլի գավառում 1921թ. դեկտեմբերին» /Կ.Ալեքսանյան/, «Աշուղա-

կան ավանդույթը Ալեքսանդրապոլի քաղաքային մշակույթում» /Հ.Հարությունյան/, «Արխիվային փաստաթղթեր Ալեքսանդրապոլի գրադարան-ընթերցարանների մասին» /Գ.Այվազյան/, «Ուրվագծեր Ալեքսանդրապոլի պատմամշակութային դիմագծից» /Ի.Ավագյան/:

Հատորում տեղ գտած հնագիտական բնույթի հոդվածները նվիրված են Ախուրյանի ավազանի ամրաշինական կառույցներին, այդ թվում՝ կիկլոպյան ամրոց-բնակավայրերին /Լ.Եզանյան/, միջնադարյան պաշտպանական /Հ.Խաչատրյան/ և Ախուրյանի վերնահովիտ ամրոցներին /Բ.Վարդանյան/:

Ժողովածուի արվեստագիտական հոդվածները նվիրված են գյումրեցի գեղանկարիչ Սերգեյ Միրզոյանին /Ա.Սարգսյան/, Արցախի 1639-1700թթ. մանրանկարչությանն ու զարդանկարչությանը /Մ.Հարությունյան/:

Հատորը եզրափակվում է «Գիտական լրատու» խորագրի հարուստ տեղեկատվությամբ, նաև՝ հրատարակված բոլոր նյութերի անգլերեն ամփոփումներով:

* * *